

УДК 378.015.311:305(045)

DOI: 10.31499/2618-0715.1(6).2021.234215

**ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СОЦІОНІМІЧНОЇ СФЕРИ ЯК СУБ'ЄКТІВ РОЗБУДОВИ
БЕЗПЕЧНОГО І ЗДОРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Тарасенко Неллі, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ORCID 0000-0002-3990-1813

E-mail: nelliashka@gmail.com

Рассказова Ольга, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ORCID 0000-0002-6431-0206

E-mail: olgarasskazov69@gmail.com

Волкова Катерина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ORCID 0000-0003-1905-3295

E-mail: volkova.katya@meta.ua

У статті репрезентовано сутність та шляхи розвитку гендерного аспекту соціальності майбутніх фахівців соціонімічної сфери. Розкрито поняття «гендер», «соціальність», «прихований навчальний план», які складають основу для дослідження актуальної сьогодні проблеми розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у ЗЗСО. Схарактеризовано процес та умови розвитку гендерного складника соціальності особистості майбутнього фахівця соціонімічної сфери як активного суб'єкта створення і підтримання доступного і затишного середовища для дитини в школі. Окреслено компоненти гендерного складника соціальності людини (когнітивний, ціннісний, емоційно-особистісний, діяльнісно-поведінковий). Встановлено як на практиці уможливується його розвиток у здобувачів освіти соціонімічних спеціальностей в умовах педагогічного ЗВО.

***Ключові слова:** соціальність, гендер, майбутні фахівці, соціономічна галузь, безпечне і зорове середовище освітнього закладу.*

**GENDER ASPECT OF SOCIAL DEVELOPMENT OF FUTURE
SPECIALISTS OF THE SOCIONOMIC FIELD AS SUBJECTS OF
DEVELOPMENT OF SAFE AND HEALTHY EDUCATIONAL
ENVIRONMENT**

Tarasenko Nelli, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Robotics, Municipal establishment «Kharkiv Humanitarian – Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council

ORCID 0000-0002-3990-1813

E-mail: nelliashka@gmail.com

Olga Rasskazova, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Municipal establishment «Kharkiv Humanitarian – Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council

ORCID 0000-0002-6431-0206

E-mail: olgarasskazov69@gmail.com

Volkova Katerina, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Robotics, Municipal establishment «Kharkiv Humanitarian – Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council

ORCID 0000-0003-1905-3295

E-mail: volkova.katya@meta.ua

The article presents the essence and ways of the gender aspect of social development of future specialists in the socio-economic sphere. Several legislative documents on the establishment of gender equality adopted at the state level in Ukraine are analyzed. The necessity of developing the gender aspect of specialists in the socio-economic sphere is substantiated. Analyzed components: «gender» (one of the basic components of the social structure of society), «sociality» (acquired in the course of human life in society supra-individual structure of his personality), «hidden curriculum» (what is latently broadcast to students in parallel with the official curriculum). The components of the development of the gender component of human sociality (cognitive, value, emotional-personal activity-behavioural), which are formed based on the social experience of the individual, values of gender equality, subjectivity in gender construction, gender sensitivity, gender tolerance, empathy behavioural strategies. Theoretical provisions for the development of a safe and healthy educational environment are outlined. It is established that in practice the development of the gender component of the sociality of students of socio-economic specialties in the conditions of pedagogical higher education establishment becomes possible through the implementation of the following areas of work: organization of meetings with representatives of units concerned with prevention and prevention of discrimination; updating of programs and material of initial disciplines taking into account the leading principles of gender-sensitive approach; introduction of certain topics on gender issues into the educational process; promoting the self-education of student youth on the implementation of gender policy; creation of gender promotion centres in higher education institutions.

Keywords: sociality, gender, future specialists, socio-economic branch, safe and visual environment of an educational institution.

Постановка проблеми. Актуальним питанням сьогодення, розв'язання якого є провідним завданням різних наукових галузей (педагогіки, психології, гендерної педагогіки, соціальної педагогіки, соціальної роботи), залишається пошук оптимальних шляхів розвитку гендерного складника соціальності особистості, тобто її здатності до повноцінної соціальної взаємодії з урахуванням психологічних і соціокультурних особливостей її статі на засадах гендерної рівності і недискримінації. Такий розвиток безпосередньо пов'язаний зі створенням сприятливого середовища в соціумі та, насамперед, у сфері освіти, де відбувається засвоєння й унормування наявних соціальних моделей.

На жаль, сьогодні освіта є однією зі сфер, де дискримінація за ознакою статі не лише існує, а й репродукується, тобто поширюється у суспільстві. Важливо зазначити, що ніхто навмисно не вносить в заклади освіти гендерну дискримінацію, але фахівці, які там працюють, є носіями гендерних стереотипів і дискримінаційних практик. Адже їхня соціальність складалася під впливом дії

соціалізаційних чинників соціуму, у якому гендерна дискримінація була нормою, тому часто залишається непоміченою, вважається звичною і цілком прийнятною. Саме тому фахівцям буває важко без особливого аналізу і свідомого критичного підходу помітити певні дискримінаційні моменти у власній професійній комунікації та в освітньому середовищі загалом.

Здатність бачити та долати дискримінацію стає сьогодні однією з необхідних компетенцій усіх фахівців соціонімічної сфери, у якій переважають відносини у системі «людина-людина». Особливо це стосується тих, хто є суб'єктами створення освітнього середовища і несе певні зразки для наслідування учнівством, і може дієво сприяти створенню комфортного комунікативного простору для усіх й у жодному разі не має створювати в ньому небезпечні або дискримінаційні ситуації.

Взагалі сьогодні все більша увага держави, освітян надається створенню комфортних і безпечних умов для здобувачів/-ок і надавачів освіти, здатних задовольнити і привабити різних партнерів і освітніх стейкхолдерів.

Так, у 2020 р. Указом Президента була затверджена «Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі», реалізувати яку передбачається протягом чотирьох років. У документі йдеться про те, що учні та педагогічні працівники потребують такого стану освітнього середовища, у якому вони відчуватимуть фізичну, психологічну, інформаційну та соціальну безпеку, комфорт і благополуччя. Відповідно пріоритетом в освітньому процесі стає безпечність, доступність та інклюзивність освітнього середовища. Національна стратегія спрямована на реалізацію важливих стратегічних цілей, серед яких – упровадження ідей рівності та принципу недискримінації [4].

Відзначимо, що така увага освітнього законодавства до зазначених питань пов'язана із загальною тенденцією розбудови в Україні суспільства, вільного від дискримінації, насамперед, за ознакою статі. Останнім часом на державному рівні зроблено значні кроки щодо встановлення гендерної рівності у державі, зокрема для сприяння розвитку гендерного складника соціальності здобувачів/-ок освіти вищих навчальних закладів. Так, нормативно-правовим підґрунтям регулювання питань встановлення гендерної рівності, попередження різних форм дискримінації, формування гендерної культури особистості в процесі соціалізації є документи, у яких засвідчуються рівні права та можливості жінок та чоловіків, державна антидискримінаційна та гендерна політика, антидискримінаційний та гендерний компонент в освіті. Насамперед, це Конституція України, де у ст. 24 закарбовано неприпустимість дискримінації щодо будь-якої людини, визначено захищені державою ознаки щодо різних категорій осіб. Підґрунтям для закріплення цього положення у вітчизняному законодавстві є правозахисні пріоритети, засвідчені у міжнародних документах, серед яких: Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок тощо.

Як підкреслюється у міжнародному виданні, присвяченому дослідженню гендерної проблематики на теренах нашої держави, «Україна, як усі цивілізовані

держави, також активно проводить гендерну політику, в основі якої лежать загальновизнані міжнародні норми» [1, с. 5]. Недискримінаційний підхід до людини у суспільстві, накреслений у Конституції, розкрито у Законах України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), «Про засади запобігання та протидію дискримінації в Україні», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.) тощо.

Окреслені у державних документах положення покликані сприяти встановленню гендерної справедливості, розширенню можливостей та прав жінок, усуненню негативних статево-рольових стереотипів, сексизму, збільшенню гендерної асиметрії у різних сферах діяльності, формуванню гендерної обізнаності особистості, розвитку гендерного складника соціалізації, зокрема майбутніх фахівців соціонімічної сфери.

У статті 7 Закону України «Про запобігання та протидії дискримінації в Україні» визначаються стрижневі орієнтири антидискримінаційної політики держави, наголошується, зокрема, на пріоритетності спрямування такої політики на: «виховання і пропаганду серед населення України поваги до осіб, незалежно від їх певних ознак, поширення просвітницької діяльності у цій сфері» [7]. Це важливий орієнтир для здобувачів освіти соціономічних спеціальностей, які будуть працювати в системі освіти, щоб почуватися впевнено і послідовно у питаннях упровадження недискримінаційного, зокрема гендерного підходу в освіті, що є частиною державної політики з недискримінації, яку такі фахівці мають втілювати у закладах освіти.

Виходячи з вищезазначеного, можемо констатувати, що розвиток гендерного складника соціальності здобувачів освіти, зокрема соціономічних спеціальностей, в умовах педагогічних ЗВО є актуальним питанням сьогодення, розв'язання якого уможливорює забезпечення підґрунтя для досягнення гендерної рівності у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основу для дослідження проблематики соціальності, гендерної соціальності було закладено в соціологічних, соціально-філософських теоріях А. Бергсона, Ж. Бодрійяра, Р. Будона, П. Бурдьє, М. Вебера, Ю. Габермаса, Г. Гарфінкеля, Е. Гідденса, Е. Гуссерля, Дж. Д'юї, Е. Дюркгейма, О. Конта, П. де Лоб'є, Р. Мертона, Дж. Г. Міда, Ч. Мілза, Т. Парсонса, М. Фуко, М. Шелера, де розглядалися проблеми співвідношення суб'єктивного досвіду й конкретного соціокультурного життєвого світу людини, структура особистості якої відображає її повсякденний світ та місце в суспільному устрої.

Основи соціальності, як наукової категорії соціальної педагогіки, висвітлено у працях представників і представниць соціально-педагогічної науки О. Рассказової [8; 9; 10; 11], А. Рижанової [12], С. Харченка [12] та ін. У наукових працях соціальність розглядається як інтегративний феномен, що відбиває соціальний вимір людської природи, об'єднуючи соціальні характеристики людини, групи, спільноти, набуті у ході соціалізації, насамперед, соціального виховання, що забезпечують внутрішню гармонію, сталість й підтримання гармонійних продуктивних соціально-комунікативних взаємозв'язків із

довкіллям, іншими людьми, групами, спільнотами, незважаючи на відмінності і різноманіття людей за ознаками кольору шкіри, національності, майнового стану, соціальної належності, духовних і політичних поглядів, стану здоров'я, соціально-віковою ознакою тощо.

Особливе місце в дослідженнях, присвячених соціальності особистості, займає питання розвитку її гендерного складника, яке порушують у своїх наукових доробках сучасники (В. Григоренко, О. Рассказова [9], Л. Міщик, Т. Голованова, В. Васильєва [3], Ю. Нечитайло [5], Н. Приходькіна [6], Н. Тарасенко [10], А. Рижанова [12], В. Синякова [13], С. Харченко [14], О. Цокур, І. Іванова [15]) у контексті дослідження питань соціального розвитку людини на засадах рівності гендерної рівності та недискримінації у всіх сферах суспільства, насамперед у системі освіти.

Ученими (О. Давліканова, О. Онипченко, О. Рассказова, Ю. Савельєва, Н. Світайло, Ю. Чернецька та ін.) висвітлено основні засади гендерного аудиту освітнього середовища педагогічного закладу вищої освіти та результати практичного застосування цього інструменту подолання гендерного дисбалансу у суспільстві.

Мета статті полягає у дослідженні питання розвитку гендерного складника соціальності здобувачів і здобувачок освіти – майбутніх фахівців соціонімічної сфери в умовах педагогічного ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гендерноунормована система в освіті функціонує через низку стереотипів – стандартних моделей педагогічної комунікації та поведінки, які напрацьовані у системі освіти і базуються на андроцентричному і сегрегаційному тлумаченні понять «чоловіче» і «жіноче». Гендерні стереотипи справляють суттєвий вплив на процес соціалізації здобувачів і здобувачок освіти. Як і інші соціальні стереотипи, гендерні стереотипи виконують функцію виправдання соціальної, зокрема гендерної нерівності. Наприклад, традиційні для України гендерні стереотипи, що приписують жінкам, бути м'якими, неконфліктними, – та засуджують у них прояви агресивності, рішучості та інші якості, необхідні для лідерства, сприяють поширенню дискримінації жінок на робочому місці, підтримуючи ефект «скляної стелі» для жінок і «скляного ліфта» для чоловіків у побудові кар'єри. І хоча численні стереотипи приписують жінкам нібито позитивні якості, такі як чутливість, інтуїтивність та турботливість, у культурах, де такі стереотипи поширені, ці якості цінуються нижче, ніж раціональність і активність, котрі приписуються чоловікам.

Слід зазначити, що саме по собі поняття «гендер» не пов'язане безпосередньо із традиційною для нашого суспільства практикою репродукування стереотипів й не має містити негативної конотації. Вітчизняні дослідниці (О. Рассказова, Н. Тарасенко) на основі аналізу наукової літератури тлумачать поняття «гендер» як один із основних складників системи соціуму, що поряд із такими соціально-демографічними й культурними ознаками, як етнічна належність, рівень культури, вікові характеристики, підтримує сталий порядок соціального функціонування, визначаючи й усталюючи соціально-рольовий статус людини, окреслюючи коло її соціальних можливостей у різних сферах життя – в

освіті, професійній діяльності, суспільному виробництві [10, с.132].

Відповідно гендер пов'язаний із здатністю людини до соціальної взаємодії – соціальністю. У науковому полі соціальність визначається як комплексне соціально-особистісне утворення, що поєднує цілий спектр соціальних інтенцій, можливостей, позицій, які належать до внутрішнього світу особистості й, разом із цим, завжди мають зовнішній характер, бо повсякчас виявляються у соціальній взаємодії й набуваються у результаті соціалізації людини [9, с. 229]. У свою чергу, гендерний складник соціальності людини у суспільстві сталого розвитку має забезпечувати соціальну консолідованість, зменшуючи соціально-економічний дисбаланс, порушення паритетності у наданні доступу до прийняття важливих рішень, культурну сегрегованість людей за ознакою статі.

Для розуміння структури гендерної соціальності важливо підкреслити, що поняття «соціальність» характеризується двома невідемними ознаками: по-перше, вона є надіндивідуальною структурою особистості, сталість складників якої визначається будовою самої особистості як психологічного і соціально-педагогічного феномену; по-друге, змістово означена структура завжди «наповнена» соціальним досвідом, який набувається людиною у процесі життя у соціумі (соціальними компетенціями, м'якими навичками, соціальними емоціями, стратегіями поведінки, цінностями тощо) й дає змогу їй вільно жити та реалізовуватися поряд з іншими людьми, зав'язувати з ними соціальні контакти, об'єднуватися в групи, почуватися гідно й необмежено у соціальному просторі [11, с.9]. Тобто соціальність, як і гендерна соціальність, є складним утворенням, що інтегрує вроджені і набуті, особистісні і соціальні властивості, характеристики, цінності, уподобання (у випадку гендерної соціальності – за ознакою статі), які загалом у русі реального включення людини у соціальне життя створюють зовсім нову емерджентну ознаку особистості – спроможність до соціальної взаємодії, зокрема у гендерному вимірі суспільного життя. Зазначена функція гендерної соціальності забезпечується насиченням її структури гендерним досвідом – практикою життя як представника/представниці певної статі у конкретному соціумі. Накопичення людиною такого досвіду відбувається з урахуваннями тих чи інших традицій, стереотипів та упереджень, гендерних норм, орієнтацій на цінність досвіду і ресурсу осіб певної статі, прийнятих у конкретному суспільстві, зазвичай на практиці зумовлюючи чітку гендерну стратифікацію та знецінення жіночого досвіду у вітчизняній культурі. Тоді як будь-яка цінність, з позиції розуміння її соціокультурних функцій, якраз і покликана сприяти підвищенню соціальної консолідованості людей, об'єднаних прихильністю до цієї соціальної цінності. Відповідно і суспільство гендерної рівності має будуватися на таких цінностях, які об'єднують соціальний досвід усіх людей без винятку і розподілу за статтю, забезпечуючи набуття гендерної соціальності як альтернативи статево-рольовому підходу до виховання людини.

Гендерний складник соціальності формується на основі соціального досвіду особистості, який представлений гендерними знаннями (когнітивний компонент), цінностями гендерної рівності (ціннісний компонент), суб'єктності у питаннях гендерного конструювання, гендерною чутливістю, гендерною толерантністю,

емпатійністю (емоційно-особистісний компонент), наявністю сформованих стратегій поведінки, незалежних від гендерних стереотипів (діяльнісно-поведінковий компонент).

Відзначимо, що гендерний складник соціальності людини має формуватися в освітньому середовищі на засадах рівності і недискримінації. На практиці в освітньому контенті дискримінація за ознакою статі у вигляді стереотипів, упереджень, сегрегації і поляризації, дискримінаційної мови поширюється не лише через підручники і наочність, а й безпосередньо у комунікативній практиці вчительства і працівників психологічної служби. Для позначення цього явища в системі освіти існує поняття «прихований навчальний план» (Т. Говорун, О. Кікінежді, О. Марущенко, О. Плахотнік Є. Ярьська-Смірнова та ін.). «Прихований навчальний план» – це те, що латентно транслюється учнівству паралельно з офіційною навчальною програмою, «це «тіньовий» бік освіти, мегамеханізм, який обслуговує патріархатний режим панівної культури» [2, с. 57].

«Прихований навчальний план» вибудовує множинні відмінності між жінками й чоловіками, між бідними й багатими, між людьми з білим і темним кольором шкіри, між міськими й сільськими жителями тощо; імпліцитно транслює учнівству дискримінаційні практики та стереотипи паралельно із засвоєнням офіційної навчальної програми.

На жаль, суб'єктами реалізації прихованого навчального плану стають зазвичай фахівці соціонімічної сфери, які працюють у закладі освіти: учителі, соціальні педагоги, психологи та ін. Це відбувається тому, що соціальність фахівців соціонімічної сфери як фахівців, орієнтованих на людську взаємодію, все ще формується і трансформується в парадигмі патріархатної культури суспільства, де кожному і кожній відведена певна жорстко обумовлена гендерними стереотипами роль. Ці стереотипи вкорінюються у професійну свідомість освітян, становлячи гендерний аспект соціальності замість уявлень про гендерну рівність і критичного мислення. Для запобігання цьому потрібно у процесі професійної підготовки, виробляти у фахівців здатність дивитися критично на наявні суспільні й освітянські практики.

Завдання сучасних фахівців соціонімічної сфери – нести цінності рівності та недискримінації учнівству, показуючи приклад чутливого вчителювання, відмовившись від будь-яких негативних стереотипів, що заважають бути неупередженими. Чутливість фахівця має стати результатом сформованого гендерного складника соціальності, як здатності бачити, відчувати, розрізняти, визнавати гендерні та інші відмінності людини, наявні у суспільстві дискримінації за ознакою статі та іншими ознаками прояви нерівності та враховувати ці аспекти у педагогічних діях та стратегіях.

Чутливе вчителювання має демонструвати учнівству, що не існує різниці у ставленні до хлопців і дівчат, до дітей різних етносів, дітей з інвалідністю, осіб різного майнового стану тощо. Тільки таким чином можна продемонструвати цінність кожної дитини, її неповторність, особливість і повагу до цієї несхожості.

Очевидно, що формування основ чутливого вчителювання стає можливим за умови набуття особистістю майбутнього фахівця високого рівня соціальності,

надання великого значення формуванню гендерного її аспекту. Зазначене стає можливим на основі використання збагаченого досвіду освітньої діяльності із імплементації гендерночутливого підходу у підготовку майбутніх фахівців з виховання молодого покоління [8, с.133].

Відзначимо, що на практиці розвиток гендерного складника соціальності здобувачів освіти – майбутніх фахівців соціонімічної сфери – в умовах педагогічного ЗВО стає можливим через:

систематичне проведення досліджень із питань гендерного становлення здобувачів/-ок освіти, гендерної рівності, наявності дискримінації в освітньому просторі ЗВО;

оновлення програм і матеріалу начальних дисциплін із урахуванням провідних засад гендерночутливого підходу, розробки навчальних програм самостійних кусів із зазначеної проблематики («Гендерна політика в Україні», «Методика гендерної освіти», «Гендерночутливий підхід у роботі соціального працівника»);

організацію зустрічей із представниками осередків, що опікуються питаннями профілактики і попередження дискримінації, насильства, приниження, цькування, торгівлі людьми. Зокрема, у місті Харкові такими осередками можуть бути Харківське відділення Всеукраїнського благодійного «Фонду допомоги жертвам насилля», Харківська міська жіноча громадська організація «Надія», Центр гендерної культури;

залучення здобувачів і здобувачок освіти до участі у тренінгових програмах («Проблеми гендерної дискримінації в Україні», «Реалізація гендерночутливого підходу у підготовці майбутніх фахівців», «Альтернатива насиллю»), семінарах («Соціальні та гендерні аспекти проблеми насильства в українській сім'ї», «Гендерна рівність у сучасному суспільстві: досвід Швеції»), інтерактивних заняттях («Соціально-педагогічна профілактика гендерного насильства у родинах», «Профілактика насилля серед молоді»), конференціях, позанавчальних виховних заходах із гендерної проблематики;

упровадження в освітній процес окремих тем із гендерної тематики;

систематичне оновлення навчально-методичних матеріалів з гендерної тематики;

розміщення на інформаційних стендах та сайтах закладу, у соціальних мережах матеріалів з актуальних гендерних проблем;

сприяння самоосвіті здобувачів освіти з питань реалізації гендерної політики через участь у конкурсах соціальної реклами, квестах, арт-мобах, фан-мобах, L-мобах тощо;

створення у закладах вищої освіти осередків із популяризації гендерної проблематики. Про ефективність діяльності такого осередку можемо стверджувати на прикладі досвіду Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, де з вересня 2009 року функціонує Центр гендерної освіти, який забезпечує інформаційно-методичні послуги для освітян і здобувачів освіти стосовно забезпечення гендерної рівності, упровадження недискримінаційного підходу в освіті,

запобігання булінгу, мобінгу, насильству, протидії торгівлі людьми тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, розбудова безпечного і здорового освітнього середовища уможливується шляхом удосконалення в умовах ЗВО процесу розвитку гендерного аспекту соціальності майбутніх фахівців соціонімічної сфери, які покликані транслювати певні зразки для наслідування учнівству і можуть дійсно сприяти створенню комфортного, безбар'єрного комунікативного простору в закладі освіти. Результатом сформованого гендерного складника соціальності здобувачів освіти соціонімічних спеціальностей є гендерна чутливість майбутніх фахівців, тобто їхня здатність бачити, відчувати, розрізняти гендерні та інші відмінності людини, запобігати проявам дискримінації та нерівності на рівні закладу освіти та суспільства. На практиці розвиток гендерного складника соціальності здобувачів і здобувачок освіти соціонімічних спеціальностей стає можливим через реалізацію комплексу заходів, організованих ЗВО, його осередками та структурними підрозділами.

Перспективним напрямом подальшого дослідження є питання розробки системи розвитку гендерного аспекту соціальності майбутніх фахівців соціонімічної сфери в умовах педагогічного ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України / ред. А. Чернова. Київ : Видавництво «Заповіт». 2016. 224 с. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf> (дата звернення: 20.03.2022).
2. Марущенко О. А. «Прихований навчальний план» сучасної школи: методологія та структурування предмета дослідження. *Гендер-PRO : зб. наук. праць*. Харків. 2013. С. 57–64.
3. Міщик Л. І., Голованова Т. П., Васильєва В. В. Формування гендерної рівності майбутніх соціальних педагогів в умовах соціального партнерства «факультет громадська організація» : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2006. 220 с.
4. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25.05.2020 року № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020> (дата звернення: 20.02.2022).
5. Нечитайло Ю. С. Розвиток гендерної соціальності особистості в онтогенезі та її формування в освітньому процесі закладу фахової передвищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ. 2019. Вип. 72 (т. 2). С. 62–70.
6. Приходькіна Н.О. Сучасні проблеми гендерної освіти в вищих навчальних закладах України. *Наукові записки: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2005. Т. 47. С. 26–30.
7. Про запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (дата звернення: 20.02.2021).
8. Рассказова О. І. Гендерний аудит освітнього середовища педагогічного ВНЗ як інноваційна форма імплементації гендерного компонента у вищу освіту. *Гендерна парадигма освітнього простору* : зб. наук. праць. 2015. №2. С. 123–136.
9. Рассказова О. І., Григоренко В. Л. Гендерна соціальність особистості: структурний аналіз. *Гендерна політика міст: історія і сучасність*. 2015. С.229–230. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/43365/1/229-230.pdf> (дата звернення: 20.03.2021).
10. Рассказова О. І., Тарасенко Н. В. Досвід роботи осередків гендерної освіти педагогічного вищого навчального закладу. *Гендерна парадигма освітнього простору*. 2015. № 1. С.132–135.
11. Рассказова О. І. Теорія і практика розвитку соціальності школярів в умовах інклюзивної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2014. 520 с.

12. Рижанова А. О. Розвиток соціальності в культурі інформаційного суспільства. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць*. 2012. № 36. С. 240–245.
13. Синякова В. Б. Соціально-педагогічний супровід процесу гендерної соціалізації дівчат-підлітків з неповних родин: метод. рекомендації. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 64 с.
14. Харченко С. Я. Значення категорії «соціальність» у пошуках методологічної основи розвитку сучасної соціально-педагогічної науки. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 4–13.
15. Цокур О., Іванова І. Розвиток гендерного підходу в освіті. 2008. URL: <http://www.osvita.ua/school/upbring/1693/> (дата звернення: 27.02.2021).

REFERENCES

1. Chernova, A. (2016). *Genderna rivnist i rozvytok: pohliad u konteksti yevropeiskoi stratehii Ukrainy*. Kyiv: vydavnytstvo «Zapovit». URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf> [in Ukrainian].
2. Marushchenko, O.A. (2013). «Prykhovanyi navchalnyi plan» suchasnoi shkoly: metodolohiia ta strukturuvannya predmetu doslidzhennia. *Hender-PRO : zb. Nauk. prats*, 1, 57–64. [in Ukrainian].
3. Mishchuk, L. I., Holovanova, T. P., Vasyliieva, V. V. (2006). *Formuvannia hendernoї rivnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v umovakh sotsialnoho partnerstva «fakultet hromadska orhanizatsiia»*. Zaporizhzhia: Prosvita [in Ukrainian].
4. Natsionalna stratehiia rozbudovy bezpechnoho i zdorovoho osvitnoho seredovyscha u novii ukrainskii shkoli : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.05.2020 № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020> [in Ukrainian].
5. Nechytailo, Yu. S. (2019). Rozvytok hendernoї sotsialnosti osobystosti v ontogenezi ta yii formuvannia v osvitnomu protsesi zakladu fakhovoi peredvyshchoi osvity. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats*, 72 (t.2), 62–70 [in Ukrainian].
6. Prykhodkina, N. O. (2005). Suchasni problemy hendernoї osvity v vyshchikh navchalnykh zakladakh Ukrainy. *Pedahohichni, psykhologichni nauky ta sotsialna robota – Pedagogical, psychological sciences and social work*, 47, 26–30 [in Ukrainian].
7. Pro zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 № 5207-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> [in Ukrainian].
8. Rasskazova, O.I. (2015). Hendernyi audyt osvitnoho seredovyscha pedahohichnoho VNZ yak innovatsiina forma implementatsii hendernoho komponenta u vyshchu osvitu. *Henderna paradyhma osvitnoho prostoru*, 2, 123–136 [in Ukrainian].
9. Rasskazova, O. I., Hryhorenko, V. L. (2015). Genderna sotsialnist osobystosti: strukturnyi analiz. *Genderna polityka mist: istoriia i suchasnist*. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/43365/1/229-230.pdf> [in Ukrainian].
10. Rasskazova, O.I., Tarasenko, N.V. (2015). Dosvid roboty osередkiv hendernoї osvity pedahohichnoho vyshchoho navchalnoho zakladu. *Genderna paradyhma osvitnoho prostoru*, 1, 132–135 [in Ukrainian].
11. Rasskazova, O. I. (2014). *Teoriia i praktyka rozvytku sotsialnosti shkoliariv v umovakh inkliuzyvnoi osvity*. Doctor's thesis. Luhansk [in Ukrainian].
12. Ryzhanova, A. O. (2012). Rozvytok sotsialnosti v kulturi informatsiinoho suspilstva. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity – Problems of engineering and pedagogical education*, 36, 240–245 [in Ukrainian].
13. Syniakova, V. B. (2012). *Sotsialno-pedahohichniy suprovit protsesu hendernoї sotsializatsii divchat-pidlitkiv z nepovnykh rodyn*. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
14. Kharchenko, S. Ya. (2012). Znachennia katehorii «sotsialnist» u poshukakh metodolohichnoi osnovy rozvytku suchasnoi sotsialno-pedahohichnoi nauky. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka – Social pedagogy: theory and practice*, 3, 4–13 [in Ukrainian].
15. Tsokur, O., Ivanova, I. (2008). *Rozvytok hendernoho pidkhodu v osviti*. URL: <http://www.osvita.ua/school/upbring/1693/> [in Ukrainian].